

DEBRECENI EGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI INTÉZET

A REFORMÁCIÓ EMLÉKEZETE A KORA ÚJKORBAN
PROTESTÁNS ÉS KATOLIKUS ÉRTELMEZÉSEK A 16–18. SZÁZADI MAGYARORSZÁGON
(ReBaKucs-konferencia)
Debreceni Egyetem, 2017. május 18–20.

Első körlevél

Tisztelt Kollégánk, kedves Barátunk!

A Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete (Reformációkutató és Kora Újkori Művelődéstörténeti Műhely és a Magyar Emlékezhelyek Kutatócsoport), valamint az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz Osztálya, együttműködve az egyetemek régi magyar irodalom tanszékeivel, a Refo 500 – Refo RC nemzetközi konzorciummal és az Országos Széchényi Könyvtárral, 2017. május 18–20. között *a reformáció 16–18. századi protestáns és katolikus emlékezetét* vizsgáló konferenciát rendez Debrecenben. További együttműködő partnereink: Reformáció Emlékbizottság, Debrecen Megyei Jogú Város, Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Tiszántúli Református Egyházkerület, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Tiszántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei, Református Művelődés- és Iskolatörténeti Kutatóintézet, Magyarországi Evangélikus Egyház.

A konferencia fókuszát és lehetséges témáit – széleskörű és alapos szakmai egyeztetések eredményét – az alábbiakban részletezzük. Arra kérjük, hogy jelezze: kíván-e a konferencián előadást tartani a bemutatott témakörök valamelyikéből. A javasolt előadás címét és a mintegy 1500 karakteres tartalmi ismertetést legkésőbb **2016. december 15-ig**, a szervezőbizottság tudományos titkára címére kérjük eljuttatni.

A szervezőbizottság elnöke *Imre Mihály* (imre.mihaly@arts.unideb.hu), tudományos titkára *Fazakas Gergely Tamás* (fazakas.gergely@arts.unideb.hu). A szervezőbizottság szívesen áll rendelkezésére abban is, hogy az előadásokat illető elképzelésekről, további ötletekről, javaslatokról konzultálhassunk. Ugyanakkor – szokás szerint – fenntartjuk a jogot, hogy a beérkezett előadástervek közül kiválasszassuk a konferencia szakmai elképzeléseihez leginkább illeszkedő, legjobban átgondolt terveket, ugyanis előzetes számításaink szerint mintegy 25 referátum fér a programba.

Azok a kedves kollégáink, akik a konferencián nem előadóként, hanem hallgatóként kívánnak részt venni, a második körlevelünkhöz csatolt jelentkezési lapon jelezhetik részvételi szándékukat. Ugyanott nyújtunk majd tájékoztatást előadóink és valamennyi résztvevő számára a további tudnivalókról.

Kollegiális és baráti üdvözléssel:

a Szervezőbizottság

Debrecen, 2016. június 15.

DEBRECENI EGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI INTÉZET

A konferencia fő fókusza és szempontjai

A 16–18. századi magyarországi protestáns és katolikus emlékezet (és felejtés) viszonya a 16. század eleji magyarországi és európai reformáció, valamint a „protoreformáció” eseményeihez, személyeihez, történetéhez, teológiájához, hitvallásaihoz stb.

Kiemelt szempont az európai és magyarországi reformációra való *tudatos, reflektív* emlékezés (mind a közvetlen, mind a közvetett reflexiók) számba vétele.

Tekintettel kell lennünk a *korabeli aktualizálásokra, applikációkra, példaként való alkalmazásokra*, az emlékezők saját értelmezői jelene felől való múlthasználatára.

Figyelembe veendőek az irodalom- és művelődéstörténeti, egyháztörténeti és teológiai, oktatási, ikonológiai és képzőművészeti, építészeti és zenei stb. reflexiók.

Lehetséges témák

I.) A külföldi és hazai reformáció és „protoreformáció” mely eseményei és személyei, milyen közösségekben, kontextusokban, szövegtípusokban, vizuális reprezentációkon stb. jelennek meg a kora újkori Magyarországon?

Tekintettel kell lennünk az emlékezetek versengésére a protestantizmus és katolicizmus között; a protestáns felekezetek között; valamint az egyes protestáns felekezeteken belül.

1.) A protestáns felekezetek (református, evangélikus, unitárius és más irányzatok) hagyományainak párhuzamos figyelembe vétele, egyenrangú megjelenítése a teljes korszakra vonatkozóan. Egyrészt a lutheri-melachthoni, illetve kálvini-bèze-i és zwinglii-bullingeri, másrészt a francia, angol, skót, cseh, lengyel, horvát, román stb. reformáció eseményeinek, személyeinek magyarországi recepciója; tekintettel mind a saját, mind a konkurens felekezetek múltjára.

2.) Milyen viszonyul a római és a görög katolikus, illetve az ortodox emlékezetkultúra a reformáció történetéhez és személyeihez, hogyan helyezi el önmagát ebben a folyamatban? (Tekintettel a hitvitai irodalomra és más forrásokra.)

3.) Milyen reflexiók vannak a „protoreformáció” eseményeire és személyeire? (Pl. Hus emlékezete Luther recepcióján keresztül.)

4.) A korai magyarországi reformáció és személyeinek emléke protestáns (református, evangélikus, unitárius és más irányzatok), illetve katolikus forrásokban.

5.) Milyen alkalmak generálnak emlékezést? A reformáció jubileumai körüli évek (1617, 1717) megemlékezései; a külföldi és magyarországi reformátorok évfordulóí; egyéb alkalmak.

6.) A reformáció kezdeteire reflektáló protestáns identitás kérdése: az erdélyi és a felvidéki német ajkú (nagygyűlés városi) evangélikusok, valamint a magyar ajkú (nagygyűlés falusi, mezővárosi) reformátusok közötti eltérések.

7.) Az evangélikus és református oktatás kánonjai: a) Luther emléke a szász városi iskolákban; b) a Kálvin-felejtés és -emlékezet kérdései; c) professzori nézőpontok: a reformáció történetének és teológiájának oktatása és kutatása a 18. században; összefoglalások, feljegyzések, marginálisok (Bod Péter, Sinai Miklós, Budai Ézsaiás, Szombati János stb.)

8.) Az unitáriusok viszonya a reformáció kezdeteihez és személyeihez: a) a nyugat-európai reformációhoz; b) az unitáriusok saját korai történetének jelentős eseményeihez és alakjaihoz (Servethoz, Socinushoz stb. mint reformátorokhoz); c) a magyarországi reformáció kezdeteihez és alakjaihoz.

9.) A protestáns és katolikus mártírológiai hagyomány mint a reformáció eseményeinek és személyeinek emlékezete.

10.) A reformáció teológiájának, kegyességi gyakorlatának folytatása és újraértelmezése a puritanizmusban és a pietizmusban.

11.) Az egyes reformációkori események tudatos vagy jóhiszemű antedatálása (pl. iskolaalapítási évszámok) az elsőség vagy ősiség igazolására.

12.) Az egyes személyek, szövegek, helyszínek kisajátítása a saját közösség (felekezet vagy etnikum) számára.

DEBRECENI EGYETEM
BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR IRODALOM- ÉS KULTÚRATUDOMÁNYI INTÉZET

13.) A reformációra való emlékezés mechanizmusainak feltárása szempontjából figyelni kell a felekezetváltók körülményeire, műveire, szóhasználatára. Ebben az összefüggésben érdemes mérlegelni a „közös” középkori örökségre való reflexiók hasonlóságait és különbségeit.

14.) A reformáció személyeinek protestáns képi ábrázolása: metszetek, könyvkötések vaknyomásai stb. (külföldi kiadványok Magyarországon; hazai ábrázolások): a képek kommemoratív használata protestáns körben (*non cultus est, sed memoriae gratia*); illetve lehetséges interferenciák a katolikus szentkultusszal.

15.) Katolikus és protestáns képzőművészeti, építészeti, zenei reflexiók a reformáció személyeire és eseményeire, figyelembe véve mind a templomokat, mind a liturgikus téren kívüli gyakorlatot.

16.) Tekintettel kell lennünk arra a birkózásra, ahogyan a protestáns teológiai, irodalmi és képzőművészeti hagyomány a 16. század végétől kezdve viszonyul a reformátorok első és második generációjának művészetről, esztétikáról, (isteni) szépségről stb. vallott (és nem vallott) nézeteihez.

II.) A reformáció hagiografikus szemléletének kialakulása: a kultuszképzés és a heroizálás kezdeteinek kritikai vizsgálata, a felekezeti különbségek és hasonlóságok figyelembe vételével.

III.) Fogalmi-terminológiai kérdések a reformáció emlékezetének vizsgálatában.

1.) A reformációra utaló fogalmak értelmezései: a) Milyen fogalmak és mikor vannak forgalomban?; b) Katolikus és protestáns, ill. az egyes protestáns felekezetek és kegyességi irányzatok közötti különbségek, hasonlóságok.

2.) Az egyes felekezetek megjelölésére szolgáló (külső és belső használatú) terminusok, ezek változatai, ill. változásai térben és időben.

3.) A „reformáció nyelve”-nek alakulása a 16. század közepét követően.

IV.) A nyomtatott irodalom és a kéziratosság együttes vizsgálata, mind a primer szövegek, mind a fordítások tekintetében.

1.) A reformáció nyilvános és privát emlékezete – lehetőségek, korlátok, különbségek.

2.) Az *irodalmiként* értelmezhető emlékezés szerepe: a reformáció retorikai, illetve műfaji hagyományainak tudatos folytatása, újraértelmezése, ill. felejtése.

3.) Luther, Melanchthon, Kálvin, Bèze, Bullinger, Zwingli és más reformátorok munkáinak kora újkori magyar fordításai és adaptációi nyomtatásban és kézíratos formában.

4.) A reformáció rejtett emlékezetének cenzurális okai: pl. VI./III. Károly idején az 1717 körüli református kollégiumi egyháztörténeti előadások kvázi megemlékezésekként működhettek.

5.) Az „újjétás”, a „régis vallás” és a gyökerekhez való visszatérés kérdése: protestáns, ill. katolikus retorikai és teológiai eszközök az érvelésben.

6.) A 16. századi protestáns hitvallások magyarországi használata (kiadása, másolása, fordítása, olvasása, jegyzetelése) mint emlékezési mechanizmus.

7.) A reformációra vonatkozó latin, német, magyar, szlovák, román stb. nyelvű versek (nyomtatott és kézíratos szövegek) poétikai, retorikai hagyományai, volt-e reflektív viszonyuk az előzményekhez.

8.) A változó protestáns (református, evangélikus, unitárius) énekeskönyvi kánonban van-e kikövetkeztethető tudatosság a reformáció énekeinek használatában/felejtésében?

9.) A reformációra való emlékezés a peregrinus diákok teológiai, egyháztörténeti disputációiban: felekezeti különbségek és hasonlóságok.

10.) A reformátorok külföldön kiadott munkáinak magyarországi jelenléte a 16–18. századi magán- és intézményi könyvtárakban; a könyvlisták, az állományok, a possessori bejegyzések és a marginálisok tanulságai.

11.) A protestáns és katolikus történetírás reflexiói a reformációra (pl. Szentiványi Márton kontra Kocsi Csörgő János stb.)

12.) Tudóslevelezések a reformáció személyeiről és alakjairól; a tudósok felekezeteken átnyúló együttműködése.